

Сердюк В. П.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин університету «Україна»*

Сердюк Є. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин університету «Україна»*

Терещенко А. Л.,

*кандидат юридичних наук, професор кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,
директор Інституту права та суспільних відносин університету «Україна»*

Фаст О. О.,

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин університету «Україна»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРУПЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

CURRENT ISSUES OF CORRUPTION IN CRIMINAL LAW AND CRIMINAL PROCEEDINGS

У положеннях наукової статті автори провели аналіз сучасного вітчизняного стану кримінально-правового та процесуального врегулювання корупції у порівнянні з європейською міжнародною законодавчою практикою цього питання. Узагальнено вітчизняну судову практику розгляду корупційних кримінальних справ, думок науковців щодо гармонізації кримінального правового та процесуального законодавства та судового розгляду кримінальних проваджень з питань корупції в нашій країні.

Дослідження підтвердило хибність матеріального кримінального права про закріплення своїх положень врегулювання корупції у примітці до норми кримінального процесуального кодексу України.

На прикладі аналізу ухвали та вироку суду встановлено про те, що законодавець не конкретно закріпив фундаментальне положення матеріального права у кримінальному процесуальному праві, що негативно впливає на ефективність виконання визначених вітчизняним та європейським законодавством основних завдань блоку кримінальної юстиції у боротьбі з корупцією.

Встановлено, що держави підписанти конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції будучи переконаними в тому, що корупція вже не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею.

Аналіз положення Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) держав членів Ради Європи, Кримінального кодексу Румунії надає підстави авторам запропонувати впровадити їх основні положення до вітчизняного кримінального права. Автори пропонують: законодавчу практику КК Румунії розділити у кримінальному кодексі України:

- злочини корупції: дача, отримання хабара; зловживання службовим становищем, отримання неналежних доходів та злочини, передбачені спеціальними законодавчими актами);
- злочини, які знаходяться у прямому зв'язку з корупцією (підrobка документів, «відмивання грошей», контрабанда, ухилення від сплати податків, приховування майна, отриманого в результаті злочину, торгівля людьми з метою проституції та ін.).

Аналіз вітчизняної наукової думки підтверджує позитивну законодавчу європейські практики для забезпечення боротьби з міжнародним корупційним явищем та є підтримуючим фактором ідеї впровадження її у вітчизняний кримінальний блок юстиції.

Запропоновано подальші наукові дослідження у вивченні корупційного явища шляхом збільшення бази міжнародного законодавства для аналізу.

Ключові слова: європейська конвенція, імплементація міжнародного законодавства, Європейська конвенція, реформа кримінального права та процесу, КК Румунії.

In the provisions of the scientific article, the authors analyzed the current domestic state of criminal law and procedural settlement of corruption in comparison with European international legal practice on this issue. The domestic judicial practice of consideration of corruption criminal cases, opinions of scientists is generalized on harmonization of criminal legal and procedural legislation and judicial review of criminal proceedings on corruption in our country.

The study confirmed the falsity of substantive criminal law to enshrine its provisions on the settlement of corruption in a note to the Criminal Procedure Code of Ukraine.

The example of the analysis of the ruling and the verdict shows that the legislator erroneously enshrined the fundamental provisions of substantive law in criminal procedural law, which negatively affects the effectiveness of domestic and European legislation. It is established that the signatories of the United Nations Convention against Corruption are convinced that corruption is no longer a local problem, but has become a transnational phenomenon that affects societies and economies of all countries, which is crucial for international cooperation in the field. prevention and control of corruption.

Analysis of the provisions of the Criminal Convention against Corruption (ETS 173) of the member states of the Council of Europe, the Romanian Criminal Code provides grounds for the authors to propose to implement their basic provisions in domestic criminal law. The authors propose: the legislative practice of the Romanian Criminal Code to be divided in the Criminal Code of Ukraine: – crimes of corruption: giving, receiving bribes; abuse of office, improper income and crimes under special legislation); – Crimes directly related to corruption (forgery, «money laundering», smuggling, tax evasion, concealment of property obtained as a result of crime, trafficking in human beings for the purpose of prostitution, etc.).

The analysis of domestic scientific opinion confirms the positive European legislative practice to ensure the fight against international corruption and is a supporting factor in the idea of its implementation in the domestic criminal justice unit. Further research in the study of corruption by increasing the base of international law for analysis is proposed

Key words: *European convention, implementation of international law, European convention, criminal law reform and process, the Criminal Code of Romania.*

Постановка проблеми. Кримінальний кодекс України закріплює перелік норм які відносяться до корупційних, без визначення ознак складу кримінального правопорушення корупції як цього вимагають кримінальний закон та процес (ст. 45 КК України). Таке положення приводить до порушення єдиного, системного правового порядку, створює запеклі юридичні дискусії щодо необхідності внесення ясності у питаннях кваліфікації, цієї та суміжних категорій справ так як чітко законодавець не визначає безпосередній та родовий об'єкт цих кримінальних правопорушень (проступків та злочинів), що також ускладнює їх розмежування від таких же адміністративних правопорушень. У такій правовій колізії правозастосувачі можуть незаконно притягнути особу до кримінальної відповідальності або навпаки, незаконно звільнити її від відповідальності наприклад, на підставі ст. 75 КПК України.

Аналіз останніх наукових досліджень. Над проблемами удосконалення кримінально-правового законодавства України щодо корупційних правопорушень довгий час працюють законодавці, науковці, практики. З приводу кваліфікації цих правопорушень у юридичному середовищі ідуть спори щодо належного місця у кримінальному праві інституту корупції, кваліфікації цьо-

го діяння. Але до цього часу не знайдено єдиного підходу до встановлення таких його ознак, щоб вони в повній мірі відповідали завданням боротьби з корупційними явищами найбільш ефективним кримінально-правовим способом.

Проблемами поняття корупції цікавилися такі вчені як: В. М. Трепак, В. Р. Щавінський, А. В. Савченко, М. І. Панов. Але, у наукових пошуках вони залишали поза увагою питання кваліфікації корупції, зрівняльний аналіз вітчизняного та міжнародного законодавчого досвіду і його можливого впровадження у вітчизняне кримінале законодавство щоб допомогти правозастосувачам правильно вирішувати питання підстав кримінальної відповідальності осіб за корупційні діяння та їх доказування.

Мета. Дослідити сучасне законодавче закріплення корупції яке суперечить основним загальним положенням кримінального права та процесуального кодексу України.

Узагальнити судову практику з кримінальних справ про корупційні правопорушення та запропонувати свій підхід до законодавчого визначення корупції у кримінальному праві, що повинно вплинути на результативність та ефективність процесуальних рішень.

Здійснити порівняльний аналіз сучасного законодавчого закріплення кримінального

правового та процесуального стану корупції і запропонувати системне визначення ознак складу цього явища які будуть відповідати його юридичній суті та необхідному ефективному і результативному вживанню у кримінальному та процесуальному праві.

Виклад матеріалу. Відомо, що в останні роки корупція у нашій країні сягнула небувалих та вражаючих розмірів. Вчені і практики ведуть важкі суперечки з приводу шляхів удосконалення рівня боротьби з цим негативним суспільним явищем.

Створені вітчизняні суди, слідство, оперативні органи які прямо називаються антикорупційними. Але, їх ефективність не відповідає вимогам суспільства та потребує в першу чергу, дієвого законодавчого забезпечення. Адже, важливе державне питання знаходиться на такому рівні, що не може забезпечити результативність роботи антикорупційних органів у цьому напрямку, що підтверджується статистичними даними судової, слідчої антикорупційної практики.

Цим питанням занепокоєні і міжнародні організації. Так, згідно преамбули конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції держави підписанти будучи переконаними в тому, що корупція вже не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею [1, с. 1].

Підтвердженням такого рівня корупції є бездіяльність міжнародної Організації Об'єднаних Націй у якій держава – агресор Росія, на протязі восьми років веде відкрито загарбницьку війну проти України, є членом Ради безпеки і накладає вето на будь-які не вигідні для неї рішення, перетворюючи цю організацію в орган який не може виконати жодного свого рішення. Це питання потребує додаткового наукового дослідження.

Велика доля відповідальності у боротьбі з корупційним явищем покладається на блок кримінальної юстиції, робота якого потребує ефективного законодавчого врегулювання.

Сучасний стан кримінального правового та процесуального вітчизняного законодавчого забезпечення боротьби з корупцією є таким, що Кримінальний кодекс України не визначив поняття корупції як кримінального правового явища, не закріпив ознаки складу цього зло-

чину, що протирічить принципам та традиція вітчизняного кримінального права.

Так, у примітці до загальних положень Кримінального кодексу України яка регламентує звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, закріпленій перелік кримінальних правопорушень з особливої частини у яких уже законодавцем визначені притаманні їм ознаки складу кримінального правопорушення і вони вважаються корупційними [2, с. 19].

Тобто, такий законодавчий підхід до вирішення проблем корупції є не конкретизованим та протирічить законодавчій кримінальній правовій практиці і ускладнює питання кваліфікації даного кримінального правопорушення позбавляючи правозастосувачів правильно та логічно використати положення Загальної та Особливої частини Кримінального кодексу.

Ось чому, з таким законодавчим закріпленням кримінального правопорушення корупції погодитися не можливо адже, дане загальне (без поняття та його ознак складу) врегулювання норм корупційних кримінальних правопорушень, протирічить основним принципам кримінального кодексу України закладеним у загальній частині.

Таке формальне закріплення кримінального правопорушення корупції є протизаконним, воно ускладнює прийняття процесуальних рішень та спростовується наступними положеннями Кримінального кодексу України:

- лише Кримінальний кодекс визначає які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили (ст. 1 ч. 2 КК України);

- лише Кримінальний кодекс встановлює, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом (ст. 2 ч. 1);

- Кримінальний кодекс встановлює, що ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу (ст. 2 ч. 3 КК України);

- згідно вимог КК України законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загаль-

новизнаних принципах і нормах міжнародного права. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності. Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення (ст. 3 ч.ч. 1-6 КК України).

Тобто, всі вказані вище норми загальної частини кримінального кодексу направлені на однозначне, чітке закріплення важливого принципу притягнення до кримінальної відповідальності особи лише через визначені кримінальним кодексом правопорушення які закріплені в його загальній і особливій частині та у яких визначено ознаки складу правопорушення (злочину, проступку), що є важливим для прийняття кінцевого рішення у кримінальному провадженні (досудовому розслідуванні та судовому провадженні).

А також, не може використовуватися за аналогією визначене поняття корупції у Законі України «Про запобігання корупції» як використання особами, зазначеними і перерахованими у відповідному нормативному акті, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди вказаній особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3, с. 1], цей закон повинен був би внесений до Особливої частини Кримінального кодексу.

Практика підтверджує про хибність такого напрямку врегулювання корупції у вітчизняно-

му Кримінальному кодексу наслідком якого є нечіткі тлумачення положень законодавства які тягнуть за собою судову тяганину та негативно впливають на ефективну боротьбу з корупцією, що в повній мірі протирічить завданням КК та КПК України.

Так, вивчення ухвали із кримінальної справи Святошинського районного суду м. Києва пр. № 1-кп/759/901/17 ун. № 759/14347/17 від 16 травня 2018 року взятої із Єдиного державного реєстру судових рішень по заяві прокурора Коркуна Р.В. про роз'яснення вироку Святошинського районного суду міста Києва від 11 жовтня 2017 року щодо наявності правових підстав для тлумачення ознак вчинених засудженою злочинів як корупційних. У судовому засіданні прокурор підтримав заявлене клопотання, обґрунтувавши необхідність його розгляду нечітким судовим тлумаченням законодавства.

В ухвалі суду роз'яснено, що кожне кримінальне провадження здійснюється виключно в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, в якому, на глибоке переконання суду, за наявності правових підстав має бути обов'язково вказано про те, що особа обвинувачується у вчиненні саме корупційного злочину з наведенням в її діях ознак корупції, хоча така судова практика лише формується.

Отже, за вироком Святошинського районного суду міста Києва від 11 жовтня 2017 року, яким засуджено ОСОБА_1 за ч. 2 та ч. 3 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК України, в діяннях цієї службової особи юридичної особи приватного права не встановлено ознак корупційного злочину. Тому, ОСОБА_1 не вважається такою, що засуджена вказаним вироком суду за вчинення корупційного злочину [4. с. 1].

28 грудня 2018 року Центральний районний суд міста Миколаєва у справі № 490/6187/18, провадження № 1-кп/490/728/2018 затверджуючи вирок зазначив, що КК України конкретно не визначив корупційні кримінальні правопорушення та відмітив наявність колізійності між ключовими нормативно-правовими актами антикорупційного спрямування яка є неприпустимою, оскільки вона спричиняє істотні проблеми теоретичного та прикладного характеру. Адже, належність (чи неналежність) відповідного злочину до числа корупційних тягне за собою конкретні юридичні наслідки [5, с. 1].

Тобто, висновки вироку суду підтверджують нашу думку про не зрозумілість законодавчого закріплення кримінального правового врегулювання корупції у кримінальному праві України, що є наслідком не чіткої кваліфікації даного виду кримінального правопорушення правозастосувачами, потребує додаткових тлумачень, процесуальних дій та судових затрат для його розуміння та прийняття кінцевого вирішення. А це в свою чергу, відображається на дотриманні забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до кримінальної відповідальності (ст. 2 КПК України).

Автори статті Діброва Т.А., Пісенко Д.О. правильно роблять висновок про те, що ознаки корупційних кримінальних правопорушень законодавцем не визначено, проте, і перелік їх обмежений. Визнання конкретних кримінальних правопорушень корупційними значно облегшує діяльність правоохоронних та судових органів під час розслідування відповідних діянь. Відомо, що обґрунтована кваліфікація діяння як кримінального правопорушення (злочину або проступку) і притягнення винної особи до кримінальної відповідальності

потребує доведення наявності складу кримінального правопорушення, передбаченого в КК України у вчиненому особою суспільно небезпечному діянні відповідно до ч. 1 ст. 2 КК України [6, с. 370].

Відсутність визначення ознак складу корупції вводять лише хаос у питання кваліфікації, що підтверджується вироками викладених нами судових рішень.

Наша позиція полягає у тому, щоб закріплення визначення корупційного кримінального правопорушення у Кримінальному кодексі України відбувалося виходячи із суті та юридичного значення слова корупція.

В перекладі на нашу мову це слово означає підкуп, що повинно докорінно враховуватися при визначенні цієї ознаки та інших ознак при вчиненні підкупу. Це можна обґрунтувати словниками, енциклопедіями.

Згідно юридичної енциклопедії під редакцією Ю. С. Шемшученко

Корупція – лат. *corruptio* – розбещування, підкуп) – у буржуазних державах підкупність

і продажність держ., політ., громад. діячів, урядовців і службовців, використання ними свого становища в корисливих цілях [7, с. 370].

З цього приводу М. І. Панов писав: «... зміст усякого поняття, як відомо, утворює сукупність основних істотних ознак предмета, який мислиться у понятті. Тому, якщо додержуватися згаданих суджень, то, мабуть, треба дійти висновку про те, що кожна з названих наук може визнавати істотними різні ознаки. Розробляючи «свої» поняття, кожна з наук юридичного блоку з'ясовує сутність відповідних явищ об'єктивного світу (предмет науки) і фіксує їх у поняттях. Таким чином, обсяг і зміст понять цих наук у кінцевому результаті визначаються явищами об'єктивного світу, що входять до предмета тієї чи іншої науки».[8, с. 1].

Україна є підписантом Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) держав членів Ради Європи ратифікованою із заявою Законом № 252-V (252-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 497. Згідно цієї конвенції до корупційних правопорушень віднесено: дача та одержання хабара національними державними посадовими особами (ст. 2 та ст. 3 конвенції), зловживання впливом (ст. 12 конвенції), відмивання доходів, отриманих від злочинів пов'язаних із корупцією (ст. 13 конвенції). Фінансові злочини (ст. 14 конвенції). У кожному із перерахованих правопорушень міжнародний законодавець вказує їх ознаки складу злочину які можуть бути використані у національних законодавствах. Це видно на прикладі ст. 2 конвенції де пропонується кожній Стороні вживати таких законодавчих та інших заходів які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне обіцяння, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків [9, с. 1].

Отже, Рада Європи чітко визначила ознаки складу кожного корупційного правопорушення та віднесла їх до корупційних. Вітчизняний законодавець лише перерахував кримінальні правопорушення які уже раніше визначені

у особливій частині КК України із визначеними іншими ознаками їх складу кримінального правопорушення, що протирічить як загальній так і особливій частині КК України.

Україна є також підписантом Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) ратифікованого від 18.10.2006 року [10, с. 1].

В цих міжнародних документах йде мова про підсилення кримінального правового циклу для боротьби з вітчизняною корупцією і зокрема дачою хабара.

Цабека К. Є. вивчаючи зарубіжний досвід адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією встановила, що основним нормативно-правовим актом Румунії із протидії і запобігання корупції та пов'язаних із корупцією правопорушень є Закон про попередження, виявлення та покарання фактів корупції (*Lege pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție*) (далі – Закон) від 8 травня 2000 року. Виходячи зі змісту статті 5 зазначеного Закону розрізняють дві категорії злочинів: корупційні злочини та злочини пов'язані з корупційними. Що заслуговує на увагу вітчизняних законодавців та може бути впровадженим у вітчизняне кримінальне законодавство [11, с. 130].

Висновки. Аналіз законодавчої вітчизняної практики з врегулювання кримінальних правових та процесуальних питань корупції, зарубіжного законодавчого досвіду, висновки науковців дає підстави зробити висновок про те, що визначення поняття терміну корупція повинно відповідати його суті та потребує обов'язкового законодавчого удосконалення. А, ознакою його складу кримінального правопорушення повинен бути підкуп.

Тому, для узгодження вітчизняного кримінального законодавства, з міжнародними нормативними правовими актами з питань корупції та встановлення практичного міжнародного співробітництва, створення умов для єдності права, однозначності понятійного апарату корупції у вітчизняному законодавстві кримінального блоку юстиції, посилення ефективності поняття корупції ми пропонуємо запозичити законодавчий зарубіжний досвід Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) держав членів Ради Європи щодо визначення поняття «корупція» та структури корупційного блоку системи норм права. Відповідно до цього документу змінити існуюче поняття «корупція» у матеріальному та процесуальному кримінальному законодавстві.

Запозичити законодавчу практику КК Румунії та розділити у кримінальному кодексі України:

- злочини корупції: дача, отримання хабара; зловживання службовим становищем, отримання неналежних доходів та злочини, передбачені спеціальними законодавчими актами);

- злочини, які знаходяться у прямому зв'язку з корупцією (підробка документів, «відмивання грошей», контрабанда, ухилення від сплати податків, приховування майна, отриманого в результаті злочину, торгівля людьми з метою проституції та ін.).

Є потреба подальших наукових досліджень у вивченні суспільного корупційного явища шляхом збільшення бази міжнародного законодавства з метою його аналізу та поглибленого вивчення ознак складу цього правопорушення які будуть відповідати його юридичній суті та необхідному ефективному і результативному вживанню у кримінальному праві та кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос). Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V (251-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 496. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2007, № 49. С. 1.
2. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року № 2341-III Документ 2341-III, чинний, поточна редакція від 23.04.2021, підстава – 1357-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> с. 19.
3. Закон України «Про запобігання корупції» 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T14_1700.html. c1.
4. Ухвала Святошинського районного суду м. Києва по кримінальній справі пр. № 1-кп/759/901/17, ун. № 759/14347/17. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/74020213/>. c.1.
5. Вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 28 грудня 2018 року. Справа № 490/6187/18. Провадження № 1-кп/490/728/2018. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78937693>. c.1.

6. Діброва Т. А., Пісенко Д. О. Корупційні кримінальні правопорушення та довічне позбавлення волі. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8. 2020. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/93.pdf С. 369.
7. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998. ISBN 966-7492-00-1. URL: <https://leksika.com.ua/> с. 1.
8. Панов М. І. Проблеми формування понятійного апарату юридичної науки: методологічні аспекти. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2003 рік. Стр. 54, 67.
9. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) держав членів Ради Європи ратифікованою із заявою Законом № 252-V (252-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 497. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text с. 1.
10. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191), ратифікованого від 18.10.2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text с. 1.